

mis 2005•2

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Geografin i statistiken – regionala indelningar i Sverige

**Geography in statistics
– regional divisions in Sweden**

Urval av MIS utgivna före 1998:

1986

- 5 Sveriges kommuner åren 1952-1986. Förändringar i kommunindelning och kommunkoder. Supplement 1992:3 och 1995:1.

1987

- 3 Svensk ändamålsindelning av den offentliga sektorns utgifter.

1988

- 2 Historisk återblick på indelningen i skördeområden 1961-1988.
- 5 Svenska riktlinjer för åldersgruppering av individer (SÅI).

1989

- 4 Svensk standard för indelning av arbetskraftskostnader m.m., 1989 (SIK 89) och Svensk standard för indelning av arbetstidsbegrepp, 1989 (SIAT 89).
- 5 Yrkesklassificeringar i FoB 85 enligt Nordisk yrkesklassificering (NYK) och Socioekonomisk indelning (SEI). Alfabetisk version.

1990

- 3 Klassificering av dödsorsaker i svensk statistik.

1991

- 4 Statistiska standarder. En katalog.

1992

- 4 SNI 92. Standard för svensk näringsgrensindelning, 1992.
- 5 SE-SIC 92. Swedish Standard Industrial Classification, 1992. (Engelsk version av SNI 92, MIS 1992:4).
- 6 SNI 92. Standard för svensk näringsgrensindelning, 1992: Innehållsbeskrivningar.

1993

- 3 Statistikförfattningar under EES-avtalet.

1995

- 1 Supplement 1995 till Sveriges kommuner åren 1952-1986 (MIS 1986:5).

1996

- 4 Ändring av koder/namn för län, kommuner och församlingar fr.o.m. 1997-01-01.

1997

- 1 Områdesindelningar i lantbruksstatistiken 1997.
- 3 Ändring av koder/namn för län, kommuner och församlingar fr.o.m. 1998-01-01.

MIS utgivna 1998 och senare:

1998

- 1 Områdesindelningar i lantbruksstatistiken 1998.
- 2 Regionala koder enligt indelning den 1 januari 1998.

Onumr.

1996:1, tillägg 1. Nyttillkomna SUN-koder.

- 3 SSYK 96. Standard för svensk yrkesklassificering 1996.

1999

- 1 Familj, civilstånd och sammanboende. Terminologi och definitioner.

2000

- 1 SUN 2000. Svensk utbildningsnomenklatur. Standard för klassificering av svensk utbildning.

2001

Onumr.

Supplement 2001 till Regionala koder enligt indelningen den 1 januari 1998 (MIS 1998:2).

- 1 Kvalitetsbegrepp och riktlinjer för kvalitetsdeklaration av officiell statistik.
- 2 Standard för institutionell sektorindelning 2000, INSEKT 2000
Standard för indelning efter ägarkontroll 2000, ÅGAR 2000
Indelning efter juridisk form, JURFORM.

2002

- 1 Supplement 2002 till Regionala koder enligt indelningen den 1 januari 1998 (MIS 1998:2).
- 2 Föreskrifter och allmänna råd om offentliggörande av officiell statistik.
- 3 Personer med utländsk bakgrund. Riktlinjer för redovisning i statistiken.

2003

- 1 Regionala indelningar i Sverige den 1 januari 2003. Del 1.
- 2 SNI 2002. Standard för svensk näringsgrensindelning 2002.
- 3 SPIN 2002. Standard för svensk produktindelning efter näringsgren 2002.

2005

- 1 Standard för belägenhetsadresser - tillämpning på SCB
- 2 Geografin i statistiken - regionala indelningar i Sverige

mis

Meddelanden i samordningsfrågor
för Sveriges officiella statistik

2005•2

Reports on Statistical Co-ordination for
the Official Statistics of Sweden

Geografin i statistiken – regionala indelningar i Sverige

Geography in statistics
– regional divisions in Sweden

 Sveriges officiella statistik

Statistiska centralbyrån
2005

Geography in statistics – regional divisions in Sweden

Official Statistics of Sweden
Statistics Sweden
2005

Tidigare publicering	MIS 2003:1 Regionala indelningar i Sverige den 1 januari 2003. Del 1
Previous publications	MIS 2003:1 Regional divisions in Sweden on 1 January 2003. Part 1
Producent Producer	SCB, Enheten för Regional planering och naturresursstatistik Box 24 300, 104 51 Stockholm Tfn: +46 8 506 940 00 regionalt.gis.mark.vatten@scb.se
Förfrågningar Inquiries	Birgitta Bergman, tfn: +46 9 506 943 45 birgitta.bergman@scb.se Fax: +46 8 506 943 48 www.scb.se/regionalt#adm

Omslag/Cover: Ateljén, SCB

Om du citerar ur denna publikation, var god uppge källan:
Källa: SCB, MIS 2005:2, Geografin i statistiken

ISSN 1402-0807

Printed in Sweden
SCB-tryck, Örebro 2005.04

Förord

I serien Meddelanden i samordningsfrågor (MIS) för Sveriges officiella statistik publicerar SCB riktlinjer, standarder, nomenklaturer och koder som är viktiga för statistikens producenter och användare. Delserien Regionala indelningar (tidigare Regionala koder) t.ex. innehåller publikationer som regelbundet ger förteckningar över de viktigaste indelningarna och sambanden dem emellan – med fastställda namn och numeriska koder för de geografiska storheterna.

Detta nya meddelande har ett bredare innehåll och kompletterar de tidigare och kommande MIS som främst förtecknar de regionala indelningarna. Här beskrivs indelningarna mer ingående och på ett ensartat sätt – vad gäller bl.a. deras definition eller konstruktion, användning i statistiken, samband med andra indelningar och historik. I ett inledande kapitel behandlas några allmänna frågor kring rumsdimensionen i statistiken och den regionalt fördelade statistikens förutsättningar och användning.

Detta MIS finns också i fulltext på SCB:s webbplats; www.scb.se – Specialingångar – Regioner och kommuner – Regionala indelningar (www.scb.se/regionalt).

Meddelandet har framställts av Sten-Åke Hallén och Birgitta Bergman. Jette Bodin och andra kollegor har lämnat viktiga bidrag till innehållet.

Statistiska centralbyrån i april 2005

Lars Melin

Leif Norman

Innehåll

A separate text in English is provided at the end of the publication, on page 38

Förord	3
Sammanfattning	7
Förkortningar	8
1 Geografin i statistiken	9
1.1 Rapportens syfte.....	9
1.2 Begreppen region, regionala indelningar och regionalstatistik	9
1.3 Regionalstatistikens producenter och användare	10
1.4 Stor variation inom och mellan regiontyper	11
1.5 Regionalstatistikens källor och förutsättningar	11
1.6 Geokodning	13
1.7 Sekretess och integritet	14
1.8 Lagring och spridning av regionalstatistik.....	14
1.9 Beskrivning av indelningar	15
2 Administrativa indelningar	16
2.1 Län.....	16
2.2 Kommun	17
2.3 Församling	19
2.4 Fastighet.....	20
2.5 NUTS	21
2.6 Postnummerområden	22
2.7 Vattendistrikt	22
3 Statistiska indelningar	24
3.1 Storstadsområden	24
3.2 Lokala arbetsmarknader (LA)	24
3.3 Lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner)	26
3.4 Kommungrupper	27
3.5 Tätort	28
3.6 Nyckelkodområde, NYKO (del-/bas-/statistikområde)	30
3.7 SAMS – Small Areas for Market Statistics.....	33
3.8 Koordinatbaserade områden	34
4. Äldre indelningar	36
4.1 A-regioner	36
4.2 H-regioner.....	36
In English	38
Summary	38
Contents	41
List of terms	42

Sammanfattning

SCB har sedan länge haft till uppgift att dokumentera Sveriges indelning i olika typer av regioner. En av anledningarna till detta är att SCB ansvarar för de numeriska koder som identifierar regionerna. SCB har nyligen beslutat att begränsa detta ansvar till sådana geografiska indelningar som används mer generellt i produktion och redovisning av statistik.

Information om de regionala indelningarna sprids inom rapportserien Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik (MIS) – i delserien Regionala indelningar. Denna information nås också via webbplatsen www.scb.se – Specialingångar – Regioner och kommuner – Regionala indelningar (www.scb.se/regionalt). Avsikten med denna nya MIS-del är att ge en fylligare och samlad beskrivning av de olika indelningarna. Rapportens huvuddel omfattar de indelningar som används mer allmänt – såväl i anslagsfinansierad som i uppdragsfinansierad statistik. Därutöver finns områdesindelningar som tillämpas inom speciella sakområden, t.ex. jordbruk och regionalpolitik, som inte tas upp här.

I det inledande kapitlet behandlas några allmänna frågor kring regionindelningar och den regionala statistikens förutsättningar och användning. Regionbegreppet är neutralt i förhållande till områdesstorlek. Således innefattar "regionala indelningar" och "regional statistik" områdesindelningar och statistik på alla geografiska nivåer – även om "regional nivå" kommit att betyda något mellan kommun- och riksnivå. Större delen av den svenska statistiken redovisas med någon rumslig fördelning. Dess användare finns inom alla sektorer och på alla nivåer i samhället.

I Sverige har vi jämförelsevis liten befolkning och stor yta. Bosättningen och företagen är mycket ojämnt fördelade över ytan – ett mått på det är att 84 procent av befolkningen finns inom tätorterna, som endast upptar 1,3 procent av landarealen. När man använder regionalt fördelad statistik bör man därför vara medveten om att variationsvidden i data ökar när man går till större "skala", t.ex. från läns- till kommunnivå, och att medelvärden för t.ex. kommuner representerar regioner med stora skillnader i yta och folkmängd.

Om en statistik över huvud kan regionaliseras och hur detaljerat den kan redovisas, beror på vilka förutsättningar som ligger i grundmaterialet – främst vilken insamlingsmetod som använts och täckningsgraden. Utvecklingen av basregister över befolkning, sysselsatta, företag och fastigheter har haft särskilt stor betydelse för den rumsligt fördelade statistiken, därför att registren idealt omfattar alla objekt i sin kategori och för att kopplingen till geografien kan göras på objektnivå. Kartdatabaser och satellitinformation är källor som ökar i betydelse för statistik över arealer, miljö och markanvändning.

Geokodning kallas det moment då man skapar förutsättningar för en rumslig fördelning av statistiska eller andra data. Till de statistiska objekten knyts då en lägesuppgift, ju mer precis, desto bättre möjligheter för flexibel geografisk redovisning. En viktig förutsättning för geokodning av statistik-

data är tillgången till fastighetsregister med koordinater. Data som direkt eller indirekt kan knytas till fastighet blir "automatiskt" geokodade.

Den regionalt fördelade statistiken kräver särskild uppmärksamhet vad gäller skyddet av sekretess och integritet för personer och företag. Risker för s.k. bakvägsidentifiering i tabeller – och särskilt kartor – måste beaktas när man redovisar små grupper och där just lägesangivelsen kan bidra till identifiering.

Publiceringen av regionalt fördelad statistik har historiskt hämmats av den utrymmesbrist som alltid råder i tryckta publikationer. Det stora tekniska genombrottet kom med Internet. År 2003 blev Sveriges statistiska databaser fritt tillgängliga och 2004 tog SCB ännu ett steg för att underlätta åtkomsten till just rumsligt fördelad statistik. Då öppnades den "regionala portalen" där man via www.scb.se – Specialingångar – Regioner och kommuner (www.scb.se/regionalt) kan nå regionalstatistik hos SCB och nitton andra statistikansvariga myndigheter.

Figur 3 ger en översikt över de indelningar som beskrivs i rapporten.

Förkortningar

AKU	Arbetskraftsundersökningarna
CFD	Centralnämnden för fastighetsdata
ERU	Expertgruppen för forskning om regional utveckling
Eurostat	EU:s statistikkontor
FoB	Folk- och bostadsräkning
GIS	Geografiska informationssystem
LA	Lokal arbetsmarknad
LA-R	Lokal arbetsmarknadsregion
LAU	Local Area Unit
LMV	Lantmäteriverket
MIS	Meddelande i samordningsfrågor
NUTS	Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques
NUTEK	Närings- och teknikutvecklingsverket
NYKO	Nyckelkodområde
RSDB	Regionalstatistisk databas
SAM	Statistikansvarig myndighet
SAMS	Small Areas for Market Statistics
SKL	Sveriges Kommuner och Landsting
SM	Statistiskt meddelande
SMD	Svenska Marktäckedata
SSD	Sveriges statistiska databaser
ULF	Undersökningar av levnadsförhållanden

1 Geografin i statistiken

1.1 Rapportens syfte

SCB har sedan länge haft till uppgift att dokumentera och publicera uppgifter om Sveriges indelning i olika typer av regioner – såväl rent administrativa indelningar som mer renodlade statistiska indelningar. En av anledningarna till detta är att SCB ansvarar för de numeriska koder som, vid sidan av namnen, identifierar regionerna. SCB har nyligen beslutat att begränsa detta sitt dokumentationsansvar till enbart sådana geografiska indelningar som används mer generellt i just produktion och redovisning av statistik.

Information om de regionala indelningarna sprider SCB inom ramen för rapportserien Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik (MIS) – i en delserie som rubriceras Regionala indelningar. Denna information nås också via webbplatsen www.scb.se – Specialingångar – Regioner och kommuner – Regionala indelningar (www.scb.se/regionalt).

MIS-serien Regionala indelningar har hittills främst innehållit förteckningar över regioner av olika typer – t.ex. län och kommuner – samt sambanden dem emellan. Avsikten med denna nya MIS-del är att ge en fylligare och samlad beskrivning av de olika indelningarna – bl.a. vad gäller deras definition eller konstruktion, användning i statistiken och historia. Varje indelning beskrivs enligt en ensartad disposition och detta stoff utgör huvuddelen av rapporten. Här i det inledande avsnittet ges en bakgrund om regionbegrepp, regionalstatistik, rumsdimensionen i statistiken samt en grafisk översikt.

Rapporten behandlar de indelningar som används mer allmänt – såväl i den anslagsfinansierade och officiella, som i den uppdragsfinansierade statistiken. Därutöver finns en rad områdesindelningar som tillämpas inom speciella sakområden och som inte tas upp här. Som exempel har lantbruksstatistiken produktions- och skördeområden, den nationella respektive EU-stödda regionalpolitiken använder stöd- och målområden, brottsstatistik redovisas ibland per polisdistrikt.

De uppgifter om antal, folkmängd etc. som redovisas avser förhållandena per 2005-01-01 om inget annat sägs.

1.2 Begreppen region, regionala indelningar och regionalstatistik

Regionbegreppet är neutralt i förhållande till områdesstorlek och skala. Regioner kan således vara geografiskt små enheter, som tätorter eller kommundelar, eller mycket stora, som aggregat av länder i internationella sammanhang. I konsekvens med detta är "regionala indelningar" och "regional statistik" indelningar och statistik på alla förekommande geografiska nivåer. (I detta sammanhang är det en aning olyckligt att "regional nivå" och "regional planering" kommit att betyda något mer precist; något som ligger mellan kommun- och riksnivå, vanligen på länsnivå.)

Inom de geografiska disciplinerna är en "region" något mer precist än ett "område". Man skiljer mellan homogena regioner och funktionella eller centrerade regioner. De förra betecknar områden som i ett eller flera avseenden visar stor inre likformighet, men samtidigt klart skiljer sig från omgivande områden – t.ex. en tätort eller vegetationszon. De senare är regioner som hålls samman genom starka inre samband – t.ex. en lokal arbetsmarknad eller ett kommersiellt centrum med kundomland. (Se t.ex. International Encyclopedia of the Social Sciences (1972), Vol. 13, sökord Region).

Det är närmast en smaksak om förvaltningsregioner eller administrativa områden som kommuner och län skall vara en egen regiontyp eller en kategori av funktionella regioner. Sextio- och sjuttioalets kommunindelingsreform grundades på kulturgeografisk centralortsteori och empiriskt material kring pendling, flyttningar och serviceomland, med avsikt att de nya kommunerna skulle bli funktionella regioner. En hel del av länen har en kulturell identitet och gemenskap, några av dem fungerar som centrerade regioner, men flertalet är stora och flerkärniga med ett antal funktionella regioner.

1.3 Regionalstatistikens producenter och användare

Stora delar av den svenska statistiken redovisas med någon rumslig fördelning. Av SCB:s 35 ämnesenheter producerar 25 stycken regional statistik. Liknande gäller för andra statistikansvariga myndigheter (SAM). Om man söker i Sveriges statistiska databaser (SSD) efter "län" eller "kommun" hittar man 270 resp. 230 tabeller.

Användare av regionalstatistik finns inom alla kategorier och på alla nivåer i samhället – från regering, statliga myndigheter, intresseorganisationer, län, landsting, kommuner, privata företag, media, forskare och t.o.m. privatpersoner. Det successivt ökade behovet och den bredare användningen av geografiskt fördelad statistik förklaras till stor del av den decentralisering och utbyggnad av samhällstjänster som ägt rum under senare delen av 1900-talet. Kommunerna har primärt ansvar för bl.a. samhällsplanering, grund- och gymnasieskola, social omsorg, kultur- och fritidsverksamhet, trafik, miljö och hälsa. För dimensionering, lokalisering och drift av dessa verksamheter inom kommunen behövs bra informationsunderlag, inte minst statistik. Detta ledde till att SCB under slutet av 1960-talet utvecklade nyckelkodsystemet, som gav kommunerna möjlighet att beställa statistik med en inomkommunal områdesindelning som man själva hade utformat. Decentraliseringen innebär också att riksdag, regering och myndigheter behöver information om kommunerna, vad gäller t.ex. deras tjänster, skatter och ekonomi.

Inom privat sektor har utvecklingen snarast gått åt motsatt håll – mot koncentration och produktion i större enheter och system – men ändå lett till ett markant ökat intresse för regional statistik. Det beror på att man behöver underlag för att t.ex. bygga upp effektiva distributions- och kommunikationsnät eller bedöma marknadspotentialer i olika delar av landet.

1.4 Stor variation inom och mellan regiontyper

I de nordiska länderna, förutom Danmark, har vi små folkmängder och stora ytor. Av naturgeografiska och ekonomiska skäl är befolkning och företag dessutom mycket ojämnt fördelade över ytan. Ett mått på det är att tätorterna, som innehåller 84 procent av Sveriges befolkning, endast upptar 1,3 procent av landarealen. Denna geografiska snedfördelning leder till ett par förhållanden som man bör vara varse när man hanterar regionalstatistik:

- att variationen i data ökar när man går till större "skala"
- att regioner som är ensartade i administrativ mening, t.ex. län och kommuner, varierar mycket i ytstorlek och folkmängd

Som exempel på det första kan vi välja uppgifter om befolkningstäthet för olika regiontyper.

Figur 1
Befolkningstäthet (invånare/km²), min- och maxvärden
Population density (inhabitant/km²), min- and max values

Riket	22
Län	3 ----- 287
Kommun	0,25 ----- 4 058
Kilometerruta	1 ----- 23 543

Särskilt när man hanterar medelvärden bör man ha populationens storlek i bakhuvudet. Ett värde för Stockholms stad representerar då dryga 760 tusen invånare, medan värdet för Bjurholms kommun avser 2,6 tusen.

1.5 Regionalstatistikens källor och förutsättningar

Den regionalt fördelade statistiken bygger på samma källor som den nationella statistiken. Om en statistik över huvud kan regionaliseras och hur detaljerat den kan redovisas, beror på vilka förutsättningar som ligger i grundmaterialet – främst vilka objekt som data avser, vilken insamlingsmetod som använts och vilken täckningsgrad materialet har. Följande kategoriindelning av datakällor illustrerar de skilda förutsättningarna:

- a) Register
- b) Totalräkningar
- c) Speciella undersökningar/administrativa rapporter
- d) Kartor, flygbilder, satellitdata
- e) Urvalsundersökningar

a) Register

Statistikproduktionen har fått helt nya förutsättningar allteftersom det byggts upp administrativa och statistiska register över olika populationer. Denna utveckling har haft särskilt stor betydelse för den rumsligt fördelade statistiken därför att registren, idealt, omfattar alla individer/objekt i sin kategori och för att kopplingen till geografien kan ske på objektsnivå. Redan under 1960-talet kom befolknings- och inkomstregistren som ett resultat av Riksskatteverkets datorisering av folkbokföring och beskattning. Fastighets- och byggnadsregistren (Lantmäteriverket) samt företags- och arbetsställeregistret (SCB) gav ytterligare två hörnstenar för den registerbaserade

statistiken. Vid FoB 85 användes för första gången ytterligare ett basregister, innehållande förvärvsarbetande och baserat på skatteadministrationens kontrolluppgifter.

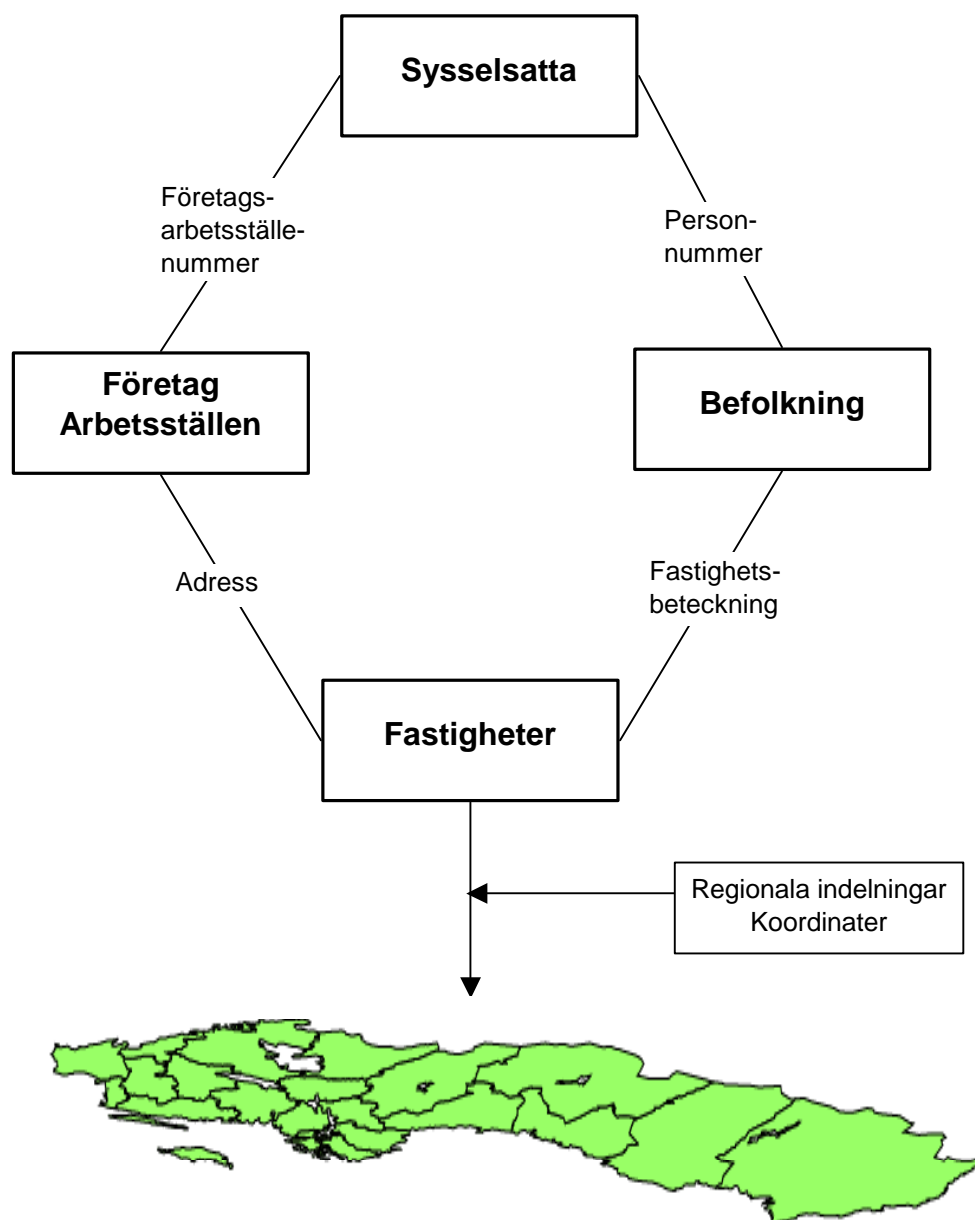
Vid sidan av dessa basregister finns ett antal kompletterande register som fogar ytterligare populationer och variabler till regionalstatistikens primärmaterial – som utbildning, inkomster, yrke, socialförsäkring, bilinnehav, arbetsökande. Registerbaserad statistik ger de mest flexibla möjligheterna för finfördelade geografiska fördelningar.

Följande översikt ger en bild över basregistren, deras samband och anknytning till rumsdimensionen.

Figur 2

De statistiska basregistren, deras samband och anknytning till rumsdimensionen

The statistical base registers, their relations and links to the spatial dimension

b) Totalräkningar

Traditionellt var folk- och bostads- (FoB), jordbruks- och företagsräkningar de källor som gav de bästa förutsättningarna för geografiskt fördelad statistik. Redan vid 1960 års FoB kunde de större kommunerna få data för kommunal delar. Den senaste räkningen var FoB 90. Därefter har stora delar av räkningarna kunnat ersättas med registerbaserad statistik. Dock saknas fortfarande möjligheter att denna väg åstadkomma statistik över bostäder och boendeförhållanden.

c) Speciella undersökningar/administrativa rapporter

Här avses främst den typ av statistik som bygger på rapporter från administrativa enheter som kommuner och landsting – det kan t.ex. vara kommunala bokslut eller verksamhetsstatistik för barnomsorg, skola och sjukvård. Statistiken kan självklart inte redovisas för mindre geografiska enheter än de den avser.

d) Kartor, flygbilder och satellitdata

Kartor och flygbilder har använts vid tätortsavgränsningarna ända sedan 1960. Lantmäteriverkets omläggning till digitala kartdatabaser har på senare år öppnat nya möjligheter och teman också för statistikproduktionen. Digitala deloriginal till de allmänna kartorna har t.ex. gett underlag till rikstäckande beskrivningar av bebyggelsestrycket längs kuster och stränder, till en mer noggrann beräkning och redovisning av arealer för administrativa områden samt till statistik över landets öar. Svenska Marktdäckedata (SMD) är en databas som kombinerar data från satelliter, digitala kartor och register. Den har använts för grundläggande kommunfördelad statistik över markanvändning, markslag och vegetation (se MI 67 SM 0401).

e) Urvalsundersökningar

Förutsättningarna för geografisk upplösning bestäms här främst av urvallets storlek och vilka fördelningsvariabler man vill redovisa samtidigt. Två exempel: Arbetskraftsundersökningarna (AKU) bygger på stora urval om dryga 20 000 individer per månad, urvalen är dessutom stratifierade så att man skall kunna ge resultat för län. Därmed klarar man att på kvartals- och årsbasis redovisa centrala sysselsättningsmått per kön, ålder och län. I undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF) är urvalet 7 500 individer per år och möjligheterna därmed mer begränsade. För enstaka år kan man redovisa resultat enbart för stora kommungrupper, slår man samman tre år kan man ge uppgifter på länsnivå.

1.6 Geokodning

Geokodning kallas det arbetsmoment där man skapar förutsättningar för en rumslig fördelning av statistiska eller andra data. Till de statistiska objekten knyts då en lägesuppgift. Ju mer precis den är, desto bättre förutsättningar får man för flexibel geografisk redovisning. Det är mycket arbetskrävande att lägesbestämma stora mängder data manuellt, därför används som regel indirekta metoder.

Ett kommunnamn eller en kommunkod är en så direkt och självklar form av geokodning att man knappast observerar den. För att placera kommunuppgifterna i geografien fick man förr läsa tabell och karta parallellt, med en koordinatfil över kommungränser kan man idag göra tematiska kartor di-

rekt. En avgörande förutsättning för geokodning av statistikdata är att vi numera har tillgång till fastighetsregister med koordinater. Data som direkt eller indirekt kan knytas till fastighet blir således "automatiskt" geokodade. En andra viktig förutsättning är att vi i Sverige är folkbokförda på fastighet. Därmed kan individuppgifter koordinatsättas. En något mer komplicerad väg används för att lokalisera företag och arbetsställen mer precist. Här finns belägenhetsadress som primär geokod. För att nå koordinatuppgifter används ett korsregister mellan adresser och fastigheter.

1.7 Sekretess och integritet

För att skydda enskilda personer och företag är data i statistikproduktionen sekretessbelagda. Vid publicering av tabeller behöver man vara medveten om riskerna för s.k. bakvägsidentifiering – att någon, med tillägg av egen kunskap, kan urskilja uppgifter om enskild. Den regionalt fördelade statistiken kräver särskild uppmärksamhet på denna punkt; för att den kan avse små områden med små populationer och för att just lägesangivelsen – t.ex. ett visst bostadsområde – kan bidra till identifiering. Det senare är särskilt uttalat när man använder kartor för statistikredovisning. Ibland blir det då nödvändigt att tillgripa metoder som inte är populära bland statistikens användare – som att undertrycka låga frekvenser eller att aggregera områden till större enheter. (Se också: Statistisk röjandekontroll, SCB, 2001. www.scb.se – Specialingångar – Metodinformation – Handböcker, rapporter och riktlinjer).

1.8 Lagring och spridning av regionalstatistik

Publiceringen av regionalt fördelad statistik har historiskt hämmats av den utrymmesbrist som alltid råder i tryckta publikationer. Vill man t.ex. redovisa en tabell över landets alla kommuner måste den hållas enkel, med få variabler och klasser. Detta ledde till att SCB förfinade resultatredovisningen från främst folk- och bostadsräkningar med särskilda paket av s.k. råtabeller som skulle tillgodose kommunernas och länsstyrelsernas behov.

För att öka tillgängligheten och flexibiliteten började SCB redan under 1970-talet att utveckla en regionalstatistisk databas, RSDB. Dåtidens teknik, med stordatorer och enkla skrivmaskinterminaler, ställde dock ganska höga krav på användarna. Det stora tekniska genombrottet för statistikspridning kom med Internet. Några år senare försvann en annan tillgänglighetströskel, Sveriges statistiska databaser (SSD) befriades från användaravgifter. Några märkesår:

- 1997 – SSD nås via Internet
- 2003 – Avgifterna för uttag ur SSD tas bort. All SCB-statistik skall publiceras via hemsida och Internet.
- 2004 – Eurostat avgiftsbefriar sina databaser, bl.a. *regions*

Utvecklingen har varit dramatisk, under perioden 1998–2003 steg antalet uttag ur SSD från 50 till 500 tusen per år. År 2004 tog SCB ännu ett steg för att underlätta åtkomsten till just rumsligt fördelad statistik då den "regionala portalen" murades upp. Via www.scb.se – Specialingångar – Regioner och kommuner (www.scb.se/regionalt) kan man nu nå tabeller med regionalstatistik från SCB och nitton andra statistikansvariga myndigheter.

En stor del av den regionalt fördelade tabellvolymen produceras på uppdrag. Det är främst kommunernas delområdesstatistik, som totalt omfattar ca 95 tusen områden, som ger stora tabellmängder. Även här går man successivt över från papperstabeller till databas- och internetlösningar. Det är beställarna/kommunerna som har primärt ansvar för att lagra och sprida denna typ av statistik. Viss basstatistik samt länkar till kommunernas statistiksidor kan dock hämtas från SCB:s hemsida.

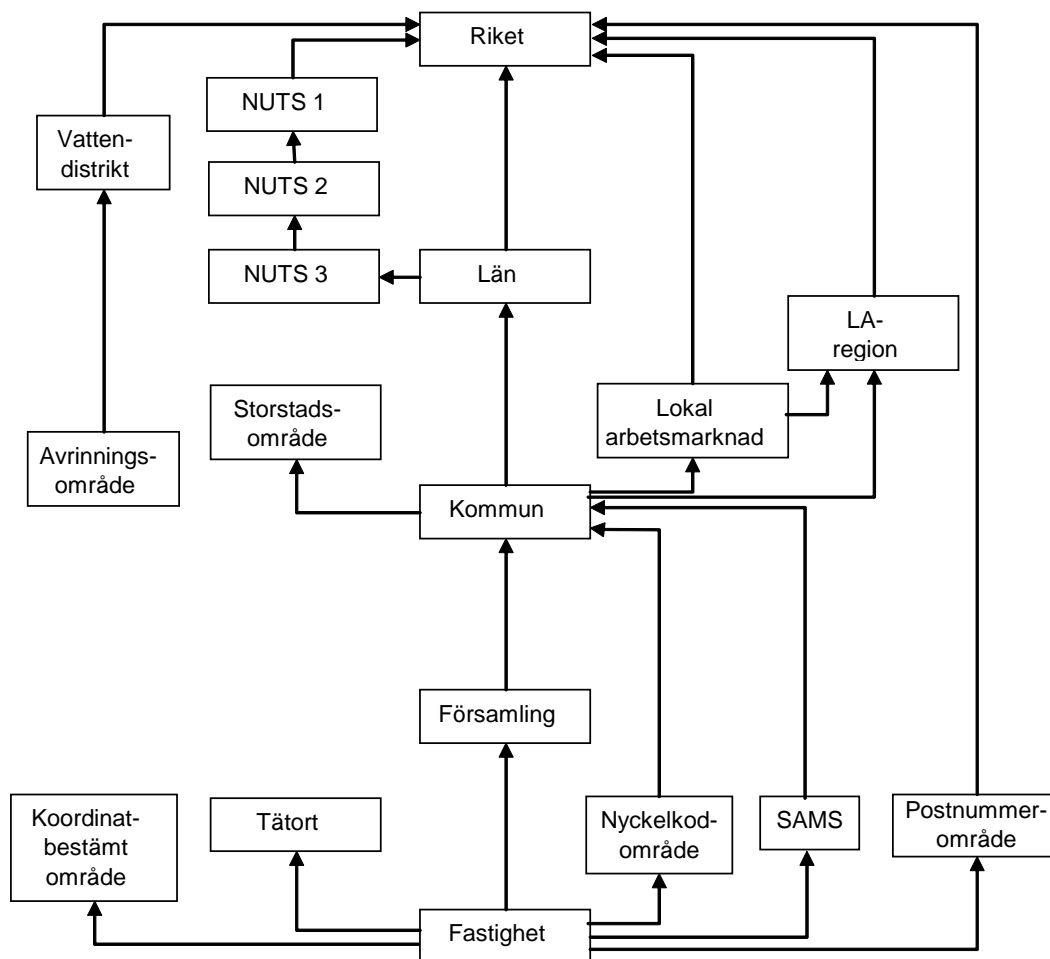
1.9 Beskrivning av indelningar

I den följande delen av denna rapport beskrivs de mest vanliga regionala indelningarna i statistiken – grovt uppdelade på administrativa och statistiska indelningar. För detaljerad information om en aktuell indelning – med fullständiga förteckningar, områdesbenämningar och koder – hänvisas i de flesta fall till SCB:s webbplats, www.scb.se/regionalt.

Indelningar av tidigare aktualitet finns dokumenterade i MIS, Regionala koder. De senast utgivna finns även på webbplatsen, www.scb.se/mis.

Nedanstående graf är en översiktsskarta, den visar på sambanden mellan indelningarna och på vilken geografisk nivå en indelning ligger.

Figur 3
Översikt över regionala indelningar och deras samband
Overview of the regional divisions and their relations

2 Administrativa indelningar

2.1 Län

Länen är enheter för den statliga regionala administrationen – främst genom länsstyrelserna. Verksamhetsområdena för landstingen, Region Skåne och Västra Götalandsregionen överensstämmer med länen. "Län" betecknar både den administrativa nivån och motsvarande geografiska nivå i statistiken. Sverige har 21 län år 2005.

Engelsk term

County

Ansvarig myndighet/organisation

Länsindelningen, eller formerna för att ändra den, är inte författningsreglerade. Praxis är att regeringen kan besluta om mindre ändringar i indelningen, medan mer omfattande justeringar eller namnändringar bör underställas riksdagen. En utredning (SOU 2004:128) har lagt förslag om att Sveriges indelning i län och landsting skall bestämmas genom en ny lag. SCB fastställer de numeriska länskoderna.

Användning i statistiken

Län är den vanligaste regionala indelningen i den officiella statistiken. Den används inom många statistikgrenar på SCB och hos andra statistikansvariga myndigheter. I Sveriges Statistiska databaser (SSD) t.ex. kan man finna närmare 300 tabeller med länsfördelning.

Samband med andra indelningar

Län är en del i den geografiska hierarkin fastighet-församling-kommun-län-riket. Län är också en nivå – kallad NUTS 3 – i den indelning som EU använder för statistikredovisning. Aggregat av län bildar den gamla indelningen i åtta riksområden – idag mest intressanta för att de bildar NUTS 2. Landstingens verksamhetsområden överensstämmer med länen.

Kodsättning

Numeriska koder för länen infördes 1952. Länskoderna är tvåstelliga – från 01 till 25. Den löper i länets traditionella ordning – från Stockholms län, medurs över södra Sverige, därefter norrut för att sluta med Norrbottens län. Kodserien har luckor, främst p.g.a. de sammanslagningar som genomfördes vid början av 1997 och 1998.

Historik

Begreppet län härstammar från slutet av 1200-talet, men fick dagens innebörd ungefär hundra år senare, då det kom att avse det geografiska förvaltningsområdet. Med 1634 års regeringsform utvecklades samhällsförvaltningen radikalt. Bland annat stadfästes då indelningen i 23 län (hövdingedömen). Länsens antal ändrades därefter beroende på rikets utbredning och befolkningens bosättning. Jämtlands och Norrbottens län kom till 1810. Bortsett från mindre gränjusteringar var indelningen oförändrad från detta år till 1997. Då slogs Kristianstads och Malmöhus län samman till

Skåne län. Vid ingången av 1998 skapades Västra Götalands län genom sammanslagning av Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län – med undantag för Habo och Mullsjö kommuner som fördes till Jönköpings län.

Egenskaper

Länens folkmängd (tusental invånare per 2004-12-31) varierar mellan 58 för Gotland till storstadslänet Skåne med 1 161, Västra Götaland med 1 522 och Stockholms län med 1 873. En grupp om hela elva län ligger inom intervallet 200–300. Medianvärdet är cirka 275, kring detta ligger län som Gävleborg, Dalarna, Örebro och Värmland.

Variationsvidden för ytstorlek (tusental kvadratkilometer land och inlands-vatten) är ungefär densamma som för folkmängd – från Blekinge och Gotland med drygt 3 till Norrbottens 106 (nästan en fjärdedel av landet). Medianvärdet är cirka 11, där ligger Jönköpings och Skåne län.

Dokumentation

- SCB-publikationer: MIS delserie Regionala indelningar, årsboken Rikets indelningar
- SCB:s webbplats: "Län och kommuner" (www.scb.se/rg0101)
- Lantmäteriverket redovisar länens gränser på de allmänna kartorna i olika skalor. Därifrån kan man också hämta digitala filer över indelningen.

2.2 Kommun

En administrativ indelning som konstituerar den kommunala självstyrelsen. "Kommun" betecknar såväl de politiskt-administrativa enheterna som motsvarande geografiska nivå i statistiken. Sverige har 290 kommuner år 2005.

Engelsk term

Municipality

Ansvarig myndighet/organisation

Ändringar i kommunindelningen beslutas av regeringen, Kammarkollegiet eller länsstyrelse – beroende på frågans komplexitet. Kammarkollegiet dokumenterar gällande indelning och kommunernas namn. SCB, enheten för regional planering och naturresursstatistik, fastställer numeriska kommun-koder.

Användning i statistiken

Kommun är den näst vanligaste och kanske viktigaste regionala indelningen i statistiken. Den används inom många statistikgrenar på SCB och hos andra statistikansvariga myndigheter. I SSD hittar man 230 tabeller med kommunfördelning.

Samband med andra indelningar

Kommun är en nivå i den geografiska hierarkin fastighet-församling-kommun-län-riket. Kommunerna används också som byggstenar vid andra regionbildningar – som t.ex. lokala arbetsmarknader (LA) och storstadsområdet. I EU-sammanhang kallas svenska kommuner för Local Area Unit 2 (LAU 2).

För sin planering och administration använder nästan alla kommuner en intern, finmaskig områdesindelning som främst SCB levererar statistik till. Benämningen på indelningen och områdena varierar – t.ex. nyckelkod-, del- eller basområden.

Kodsättning

Kommunkoden är numerisk med fyra positioner. De två första siffrorna anger länet, de två senare identifierar den enskilda kommunen inom länet.

Kodsättningen infördes 1952. Då fanns tre typer av kommuner; landskommuner, köpingar och städer. De placerades i varsitt intervall i nummerserien; inom 01–59, 60–79 resp. 80–99. Residensstaden i länet fick bli "80", som t.ex. Stockholm, "0180". Den kommunindelningsreform som fullbordades i början på sjuttioalet innebar att vi fick endast en sorts primärkommun. I och med detta innehåller koden inte längre någon kategorisering av kommuner. Reformen medförde också att flertalet av de gamla kommunerna upphörde. Kodserien har därför många luckor.

Historik

Kommunalreformen 1862 innebar det första och stora steget mot dagens kommun. Då fördelades den tidigare socknens ansvar mellan en kyrklig församling och en borgerlig kommun. De drygt nittio städerna fick en enhetlig organisation med fullmäktige och magistrat. Mellan städer och landskommuner fanns kommuntyperna köpingar och municipalsamhällen, med sina särskilt reglerade rättigheter och skyldigheter. I allt fanns fram till 1950-talet cirka 2 500 kommuner i landet.

Nästa stora förändring genomfördes 1952. Befolkningsunderlaget hade sviktat i många kommuner och man behövde större enheter för att klara sina åtaganden. Antalet kom att reduceras till 1 037. Men inte heller detta var tillräckligt när kommunerna allteftersom fick ansvar för bl.a. undervisning, åldrvård och samhällsplanering. I "Principer för en ny kommunindelning" från 1961 satte indelningssakkunniga 8 000 invånare som riktvärde för lägsta befolkningstal. Man använde sig av kulturgeografisk teori och empiriska undersökningar för att forma en ny kommunindelning byggd på centralorter och deras omland.

Genomförandet drog ut på tiden. Frivilliglinjen i samgåendet fick överges för att man skulle komma till avslut 1974 – med 278 nya kommuner. "Kommunblock" var en samsamarbetsorganisation under en etapp av ombildningen. 1971 försvann "stad" och "köping" som administrativa begrepp, alla blev "kommuner" med ett enhetligt regelverk. På senare år har tretton kommuner återgått till benämningen "stad". Genom delningar har antalet kommuner ökat till 290.

Egenskaper

Vi har bara en sorts administrativ kommun, men man bör komma ihåg att kommunerna har högst skiftande egenskaper och förutsättningar – främst vad gäller befolkningstal och yta. Vid årsskiftet 2004/05 var maxvärdet för invånare 765 000 (Stockholm), övre kvartilen 32 000 (t.ex. Katrineholm), medianen 15 200 (mellan Burlöv och Orust), undre kvartilen 9 900 (t.ex. Gnosjö) och lägsta värde 2 600 (Bjurholm). 47 kommuner låg under riktvärdet om 8 000 invånare från 1961. Störst yta har Kiruna med närmare 21 000 km² (som halva Danmark), minst har Sundbyberg med 9.

Dokumentation

- SCB-publikationer: MIS delserie Regionala indelningar, årsboken Rikets indelningar
- SCB:s webbplats: "Län och kommuner" (www.scb.se/rg0101)
- Lantmäteriverket redovisar kommunernas gränser på de allmänna kartorna i olika skalor. Därifrån kan man också hämta digitala filer över kommunindelningen.

2.3 Församling

Den grundläggande förvaltningsenheten inom Svenska kyrkan. I statistiksammanhang avses den gränsbestämda territoriella församlingen. År 2005 fanns 2 212 församlingar.

Engelsk term

Parish

Ansvarig

Svenska kyrkan.

SCB, Enheten för regional planering och naturresursstatistik, dokumenterar församlingskoder.

Användning i statistiken

I den officiella statistiken redovisas församlingsuppgifter enbart avseende folkmängd och resultat i kyrkoval. Indelningen används dock relativt ofta i statistikuppdrag – till kommuner, statliga myndigheter, forskare och privata företag. I flera sammanhang används församlingar som byggstenar när man vill skapa en speciell geografisk indelning.

Församlingsindelningen var länge stabil, vilket var en fördel när man ville studera en utveckling över tiden. Detta gäller dock inte längre och indelningen har därmed blivit mindre användbar i statistiken. För att bevara möjligheterna till tidsjämförelser har SCB lagrat digitala församlingsgränser per 2000-01-01.

Samband med andra indelningar

Församling är en nivå i den geografiska hierarkin fastighet–församling–kommun–län–riket. Församling används som beståndsdel för aggregering till andra regionbildningar, t.ex. skörde- och stödområden i lantbruksstatistiken.

Kodsättning

Församlingskoden är sexsiffrig; två för län, två för kommun och två för den enskilda församlingen.

Historik

Vid kommunalreformen 1862 försvann socknen och ersattes med kyrkliga församlingar och borgerliga kommuner. Då folkbokföringen sköttes av församlingarna och då den geografiska indelningen förblev förvånansvärt stabil över åren, kom församlingen att bli mycket betydelsefull i statistiken. Ända fram till mitten av 1960-talet var församling den mest detaljerade geografiska uppdelning som kunde åstadkommas i löpande statistik. Den utveckling av datorbaserade register över befolkning och fastigheter som

följde därefter gav helt nya möjligheter för statistiken, inte minst vad gäller geografisk fördelning av informationen. Församlingsindelningen minskade i betydelse.

Vid ingången av år 2000 skildes kyrkan från staten och Svenska kyrkan fick rätten att besluta över indelningen. Efter det har man lagt ner många församlingar och fogat dem till större enheter – antalet har sjunkit från 2 517 år 2001 till 2 212 vid ingången av 2005, fler sammanslagningar lär komma. Denna utveckling medför nackdelar för församlingsindelningen i statistiken.

Dokumentation

- Svenska kyrkan, www.svenskakyrkan.se
- SCB-publikationer: MIS delserie Regionala indelningar, årsboken Rikets indelningar
- SCB:s webbplats: "Församlingar" (www.scb.se/rg0102)

2.4 Fastighet

Den mest detaljerade administrativa uppdelningen av landets yta. Fastigheten är mycket väsentlig i statistikproduktionen, dels för att en mängd registerdata kan knytas till rumsdimensionen via fastigheten, dels därför att geografiska koordinater för fastigheterna ger möjligheter att hantera statistikdata med geografiska informationssystem – GIS. I Sverige finns 3,1 miljoner fastigheter, därav är 1,8 miljoner bebodda.

Engelsk term

Real estate

Ansvarig

Lantmäteriverket

Användning i statistiken

I enstaka fall och på uppdrag redovisas befolkningstal för enskilda fastigheter. Fastighetsindelningen har däremot stor indirekt betydelse för statistiken då den ger en länk mellan rumsdimensionen och en rad basregister. I Sverige är vi folkbokförda på fastighet, vilket ger en koppling mellan personnummer och fastighetsbeteckning. Personanknutna data kan därmed grupperas till en fastighetsvis organiserad databas, som i sin tur ger utgångspunkt för olika geografiska aggregeringar. Via ett korsregister mellan adresser och fastigheter kan också en hel del information om företag och deras lokala arbetsställen hanteras på samma sätt.

Med koordinater för fastigheterna fick vi i början av nittioalet en rikstäckande numerisk lägesbestämning av en mängd data. Detta innebar att statistiken kunde fördelas i rummet på ett mycket mer flexibelt och problemorienterat sätt än tidigare, samt att den kunde integreras med geografiska informationssystem.

Samband med andra indelningar

Fastighet är den lägsta nivån i hierarkin fastighet–församling–kommun–län–riket. Kommunernas nyckelkodområden och SAMS definieras som aggregat av fastigheter. Fastigheternas koordinater och befolkningstal samt koordinater för byggnader på fastigheterna är viktiga utgångsdata när man avgränsar tätorter, småorter och fritidshusområden. Statistik för olika typer

av koordinatbestämda områden skapas också via fastighetsindelningen. Det kan vara regelbundna och återkommande indelningar som kilometerrutor eller tillfälliga avgränsningar för analysändamål – som avståndszoner kring bestämda punkter, upptagningsområden för vägnät eller "fritt valda" områden med koordinatdefinierade gränser.

Dokumentation

LMV:s fastighetsregister, www.lantmateriet.se

2.5 NUTS

Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques – EU:s geografiska indelning för regionalstatistik. NUTS är en hierarkisk indelning med tre nivåer – NUTS 1–3 – som utgår från den administrativa indelningen i respektive land. År 2004 fanns inom "EU 15" 78 områden på nivå 1, 211 på nivå 2 och 1 093 på nivå 3.

Ansvarig

EU/Eurostat

SCB: Enheten för regional planering och naturresursstatistik

Användning i statistiken

EU:s medlemsländer rapporterar mycket statistik med NUTS-indelning till Eurostat. Den sammanställs och sprids främst via Eurostats databas *regions* och publikationen *Regions*. Statistik med NUTS-indelning är särskilt väsentlig för EU:s regionalpolitik.

Samband med andra indelningar

NUTS-indelningen i Sverige utgår från länen som är NUTS 3. Länen aggregeras i två steg till nivåerna 2 och 1:

NUTS 1	Landsdelar – Norra, Östra och Södra Sverige (3)
NUTS 2	Riksområden (8)
NUTS 3	Län (21)

Kodsättning

NUTS-koden är alfanumerisk. Den börjar med två bokstäver som betecknar landet, t.ex. SE, som följs av en sifferposition för varje nivå. Gävleborgs län t.ex. har koden SE163.

Historik

Under ett antal år hade EU fem möjliga nivåer i NUTS. I Sverige motsvarades då den lägsta nivå 5 av kommunerna. När indelningen skulle regleras i förordning valde man att stanna vid tre nivåer, vilket gäller från juli 2003. Sveriges förslag om indelning i tre landsdelar på NUTS 1-nivån har ännu inte fastställts av Kommissionen. EU har aviserat att man inom något år kan återkomma till frågan om indelningar under NUTS 3. I EU-termer återfinns svenska kommuner nu som Local Area Unit 2 (LAU 2).

Dokumentation

– Eurostat-publikation: *Regions. Nomenclature of territorial units for statistics. NUTS – 2003 / EU25*

- SCB-publikationer: MIS delserie Regionala indelningar, årsboken Rikets indelningar
- SCB:s webbplats: "EU:s regioner – NUTS" (www.scb.se/rg0111)

2.6 Postnummerområden

Postens administrativa indelning för posthantering. Det finns cirka 9 000 postnummerområden.

Engelsk term

Postal code area

Ansvarig

Posten

Vid SCB: Enheten för regional uppdragsverksamhet

Användning i statistiken

Postnummerindelningen används inte i officiell statistik. Den är dock relativt vanligt förekommande i statistikuppdrag till företag som verkar på lokala och regionala marknader. Ett skäl till detta är att sådana företag ofta har sina egna verksamhetsdata, t.ex. kundregister och försäljningsstatistik, organiserade efter postnummerområden och att man vill relatera dessa data till grundläggande statistik om "hela marknaden" i termer av befolkning, hushåll och företag.

Samband med andra indelningar

Också i postnummerstatistiken används fastigheten för integration mellan statistikregistren och den geografiska indelningen. När en fastighet hör till flera postnummer måste SCB därför välja ett av dessa för statistikproduktionen och tar då det postnummer som har flest folkbokförda personer. Postens och SCB:s områdesindelningar överensstämmer således inte exakt, men använder samma femställiga kod för att identifiera områdena.

Dokumentation

- För att användarna skall kunna lokalisera postnummerområdena och som underlag för kartografiska presentationer skapar SCB varje år en fil med digitala gränser för områdena. Gränserna genereras utifrån koordinater för fastigheter som hör till samma postnummerområden, gränserna blir därmed ungefärliga.
- SCB:s webbplats: "Marknadsprofiler" (www.scb.se/marknadsprofiler)

2.7 Vattendistrikt

Vattendistrikt är en ny administrativ indelning, med en regional förvaltningsorganisation. Indelningen grundas på avrinningsområden. Inom vart och ett av de fem distrikten ligger förvaltningsansvaret på en länsstyrelse. EU:s ramdirektiv för vatten från år 2000 ligger bakom uppbyggnaden av vattenadministration med vattendistrikt.

Engelsk term

Water districts

Ansvarig

Distriktsindelningen är bestämd i förordning 2004:660.

Konstruktion

Vattendistriktet ligger överst i en områdeshierarki med tre nivåer. På mellannivån finns 119 huvudavrinningsområden och på lägsta nivå ca 12 000 delavrinningsområden. Distrikt och avrinningsområden avgränsas strikt hydrologiskt och överensstämmer således inte med administrativa områden som län och kommuner.

<u>Distrikt</u>	<u>Förvaltningsansvarig länsstyrelse</u>
Bottenviken	Norrbottn
Bottenhavet	Västerbotten
Norra Östersjön	Västmanland
Västerhavet	Västra Götaland
Södra Östersjön	Kalmar

Användning i statistiken

Vattendistriktet är en helt ny indelning som dock förväntas få allt bredare användning framöver. För närvarande utreds vilken information som behövs och vilken statistik som skall produceras för vattenadministrationen. Ett första statistiskt meddelande över vattenuttag och vattenanvändning inom distrikt och huvudavrinningsområden har publicerats.

Dokumentation

Se www.vattenportalen.se

3 Statistiska indelningar

3.1 Storstadsområden

De tre storstadsområdena är en gruppering av kommuner runt Stockholm, Göteborg och Malmö. Indelningen bygger på statistik över pendling och flyttning mellan centralkommun och kranskommuner samt tar hänsyn till existerande planeringssamverkan i de tre regionerna.

Engelsk term

Metropolitan areas

Ansvarig

SCB, Enheten för regional planering och naturresursstatistik

Användning i statistiken

I officiell statistik används indelningen vid redovisning av befolkning, boende, byggande och byggkostnader, partisympatier samt arbetskraftsundersökningar. Som regel används storstadsbegreppet också i internationella statistiköversikter, där man åtminstone för huvudstaden/-kommunen anger folkmängd för såväl den administrativa centralkommunen som denna "med förorter".

Samband med andra indelningar

Storstadsområdena bildas av kommuner som gränsar till varandra.

Kodsättning

Koden för storstadsområden är tvåställig, den andra siffran betecknar delar av respektive storstadsområde.

Historik

Indelningen härstammar från mitten av 1960-talet. Den reviderades 1970, främst för att stämma överens med den nya kommunindelning som då höll på att genomföras. Efter samråd med intressenter i de tre regionerna och med stöd av statistik över pendling och flyttningar beslöt SCB i januari 2005 att aktualisera indelningen. Till Stor-Stockholm lades då kommunerna Norrtälje, Nykvarn, Södertälje och Nynäshamn. Stor-Stockholm kom därmed att överensstamma med Stockholms län. Stor-Göteborg utökades med Alingsås och Lilla Edet, inalles tretton kommuner. Till Stor-Malmö fördes Skurup, Eslöv och Höör som därmed omfattar tolv kommuner.

Dokumentation

- MIS delserie Regionala indelningar
- SCB:s webbplats: "Storstadsområden" (www.scb.se/rg0105)

3.2 Lokala arbetsmarknader (LA)

LA är funktionella regioner som avgränsas utifrån statistik över arbetspendling mellan kommuner. LA består av en eller flera kommuner. In-

delningen förändras över tiden allteftersom pendlingsströmmarna ändrar omfattning och riktning. För närvarande används 87 LA i statistiken.

Engelsk term

Local labour markets

Ansvarig

SCB, Enheten för företags- och registerbaserad sysselsättningsstatistik

Metod för att avgränsa lokala arbetsmarknader

LA-indelningen konstrueras med hjälp av data om arbetspendling mellan kommuner från den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS).

Avgränsningsmodellen arbetar i två steg:

- 1) I det första steget bestäms vilka kommuner som skall utgöra s.k. lokala centra. Två villkor skall vara uppfyllda för detta; andelen utpendlare från ett lokalt centrum skall vara mindre än 20 procent av det totala antalet förvärvsarbetande och den största pendlingsströmmen till annan kommun skall vara mindre än 7,5 procent.
- 2) I det andra steget bestäms till vilket lokalt centrum de återstående, "osjälvständiga" kommunerna ska föras. Huvudregeln är att den osjälvständiga kommunen förs till den kommun till vilken den största pendlingsströmmen är riktad. I detta moment kan uppstå kedjor av länkningar, i så fall bryts kedjan vid den tredje länken.

För en mer detaljerad beskrivning se SCB:s webbplats: "Lokala arbetsmarknader..." – Mer om lokala arbetsmarknader, pdf (www.scb.se/rg0104)

Användning i statistiken

LA-indelningen används vid redovisning av befolkning, viss företagsstatistik samt registerbaserad arbetsmarknadsstatistik. I uppdrag används den bredare och i ökande utsträckning – av lokala och regionala aktörer, i utredningar och forskning.

Samband med andra indelningar

LA består av en eller flera kommuner. NUTEK använder en modifierad version av LA som kallas Lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner). De grundas på LA, men aggregerar i vissa fall flera LA till en LA-region. Därmed förväntas LA-regionerna bli stabila under en längre tidsperiod. För närvarande finns 87 LA och förslag om 64 LA-regioner.

Kodsättning

LA-koden är femsiffrig, de två första anger länet (det län där den största delen av LA ligger) och de tre följande är ett löpnummer.

Historik

Metoden för att avgränsa funktionella arbetsmarknadsregioner på basis av pendlingsdata utvecklades av SCB och dåvarande Expertgruppen för forskning om regional utveckling, ERU. Den tillämpades första gången baserad på statistik för 1988. LA-indelningen revideras varje år, men för att underlätta tidsjämförelser har SCB hittills valt att för den officiella statistiken hålla indelningen oförändrad i femårsperioder. Senare versioner av indelningen avser således 1993, 1998 och 2003. SCB har nyligen beslutat att den årliga revideringen av LA skall tillämpas i officiell statistik från 2005.

Egenskaper

De olika LA skiljer sig mycket i omfattning och innehåll. Störst är Stockholms LA med 36 ingående kommuner och närmare 1,1 miljon förvärvsarbetande dagbefolkning år 2003. De minsta LA, mätt i dessa mått, återfinns i Norrlands inland där kommunerna är stora till ytan men har låga befolkningstal. LA består där i flera fall av en enda kommun med bara dryga tusentalet förvärvsarbetande.

Arbetspendlingen över kommungräns har ökat under en lång tidsperiod. Mellan 1985 och 2000 t.ex. steg andelen pendlare av det totala antalet förvärvsarbetande från 21 till 29 procent. Detta innebär att arbetsmarknadsregionerna förändras, LA blir successivt färre och ytmässigt större – se tabell.

Figur 4

Antalet LA under perioden 1970–2003

Number of LA during the period 1970–2003

1970	1980	1988	1993	1998	2003
187	139	111	109	100	87

LA avgränsas normalt med data för samtliga förvärvsarbetande. Man bör dock vara medveten om att de geografiska arbetsmarknadsregionerna ser olika ut för olika kategorier av sysselsatta; de är t.ex. flera och mindre för kvinnor och lågutbildade än för män och högutbildade.

Dokumentation

- SCB-publikationer: MIS delserie Regionala indelningar, årsboken Rikets indelningar
- SCB:s webbplats: "Lokala arbetsmarknader..." (www.scb.se/rg0104)
- "Lokala arbetsmarknader och förvärvsregioner." Information om arbetsmarknaden 1991:7, SCB 1992

3.3 Lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner)

För regionala analyser och prognoser använder NUTEK en indelning i LA-regioner. De baseras på LA, men är också "normativt framåtblickande". Det betyder att man tar hänsyn till tendenser i pendlingsutvecklingen för att skapa en indelning som kan användas under en längre period. Ett förslag till ny indelning 2005 innefattar 64 LA-regioner.

Engelsk term

Local labour market regions

Ansvarig

NUTEK

Konstruktion

Kommuner är byggstenar för indelningen. Det empiriska underlaget är statistik över arbetskraftspendlingen mellan kommuner – som för LA. Vid skapandet av LA-regioner tar man dessutom hänsyn till trender i pendlingsmönstret samt till påbörjade investeringar eller andra åtgärder som förväntas komma att påverka pendlingsutbytet inom en tioårsperiod – den livslängd som man avser att regionindelningen skall ha.

Resultatet är en indelning med 64 LA-regioner. I fall där det finns fungerande delarbetsmarknader inom en LA-region ges möjlighet att använda avgränsade s.k. delregioner. Därmed ökar antalet regioner till 83.

Användning i statistiken

LA-regionerna används ännu inte vid redovisning av officiell statistik. Där-
emot levererar SCB en bred uppsättning statistik med denna indelning till
NUTEK, för inläggning i den statistikbas som hör till analys- och prognos-
systemet *rAps*. Därmed är indelningen och statistiken tillgänglig för läns-
styrelser och andra användare av *rAps*.

Kodsättning

LA-regionerna har ett tvåsiffrigt nummer som ungefär löper i gängse läns-
ordning.

Historik

LA-regionerna skapades i samband med utvecklingen av *rAps*. Målet var
att åstadkomma regioner som dels innefattade populationer som var till-
räckligt stora för uppdelning på variabler som ålder, kön och utbildnings-
nivå och dels kunde vara stabila över ett antal år. Den första indelningen
byggde på LA och andra faktorer avseende 1998 och kom att omfatta 81
LA-regioner. Revideringen 2005 innebar att antalet sjönk till 64.

Dokumentation

NUTEK:s webbplats www.nutek.se – Faktabanken

3.4 Kommungrupper

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har utvecklat en indelning i nio
kommungrupper. Där klassificeras kommunerna efter egenskaper som in-
vånarantal, näringslivsstruktur och pendlingsmönster. Grupperingen är
inte en regionindelning. Vid ingången av 2005 gjordes en markant föränd-
ring av klassificeringen.

Engelsk term

Types of municipalities

Ansvarig

Sveriges Kommuner och Landsting

Användning i statistiken

Grupperingen används av SKL, SCB och andra statistikansvariga myndig-
heter i statistik som behandlar kommunal verksamhet – t.ex. kommunal
ekonomi, kommunala företag, socialtjänst och skola. Den är främst avsedd
för analyser och jämförelser – mellan grupper samt mellan enskild kom-
mun och genomsnitt för den grupp den tillhör.

Dokumentation

- SKL:s webbplats www.skl.se – Kommuner, landsting och regioner –
Kommuner
- SCB:s årsbok Rikets indelningar

3.5 Tätort

Tätorter bestäms med hjälp av data om bebyggelsens struktur och befolkningens bosättning i en s.k. geomorfologisk avgränsning, oberoende av administrativa gränser. År 2000 fanns 1 936 tätorter som upptog 1,3 procent av Sveriges landareal och innefattade 84 procent av befolkningen.

Engelsk term

Locality

Ansvarig

SCB (Enheten för regional planering och naturresursstatistik) gör tätortsavgränsning och tätortsbaserad statistik. Namn på tätorter beslutas av Lantmäteriverket efter remiss till länsstyrelse samt Språk- och Folkminnesinstitutet.

Definition

SCB använder en gemensam nordisk definition som fastställdes 1960. Det första avsnittet i definitionen lyder:

”Som tätbebyggt område räknas alla hussamlingar med minst 200 invånare, såvida avståndet mellan husen normalt icke överstiger 200 meter. Avståndet kan dock tillåtas överstiga 200 meter, när det gäller hussamlingar inom en större Orts influensområde. Å andra sidan bör maximigränsen mellan husen sättas lägre än 200 meter, där bebyggelsens karaktär så påkallar, nämligen då i små tätorter ingen tydlig tätortskärna (centrum, city) framträder och i de fall, då gränsen mellan tätort och landsbygd är diffus, med andra ord då bebyggelsen i tätorten icke framstår som avsevärt tätare än inom övriga närliggande bebyggda områden.”

Därpå följande avsnitt av definitionen ger mera utförliga regler för avgränsningen. Tillämpningen av definitionen har varierat något mellan de nordiska länderna, för Sveriges del har metoden varit enhetlig från 1960. Se vidare Historik och Dokumentation.

Användning i statistiken

I samband med avgränsningarna vart femte år redovisas officiell statistik om tätortsarealer och folkmängd. För år 2000 rapporteras också statistik över sysselsatta, arbetsställen och branschbredd (MI 38 SM 0301) samt statistik beträffande markanvändningen inom tätorter (MI 14 SM 0201). Tätortsindelningen används också i statistikuppdrag. Med hjälp av de digitala gränserna är det t.ex. möjligt att ta fram aktuell registerbaserad statistik för tätorter. I flera resursfördelningsmodeller används parametern tätortsandel för kommuner, d.v.s. tätortsbefolkningens andel av totalbefolkningen.

Samband med andra indelningar

Tätorterna avgränsas med hjälp av koordinater för fastigheter och byggnader, flygbilder, stadskartor samt uppgifter om befolkning per fastighet. Tätortsgränsen dras dock oberoende av fastighetsgränser.

För att avgränsa småorter – med 50–199 invånare – används motsvarande underlag och metodik.

Glesbygdverket använder ”tätort” med en betydelse som skiljer sig från SCB – tätorter har där minst 3 000 invånare samt innefattar en zon inom fem minuters bilresa från tätortsgränsen.

SCB har ingen egen definition av "glesbygd" eller "landsbygd", som t.ex. Glesbygdsverket. Därför använder SCB numera benämningen "utanför tätort".

Den nordiska tätortsdefinitionen tillåter mycket små orter som urbana områden. I Europa och Nordamerika används som regel en undre gräns om ett eller ett par tusen invånare för att urskilja "urban areas".

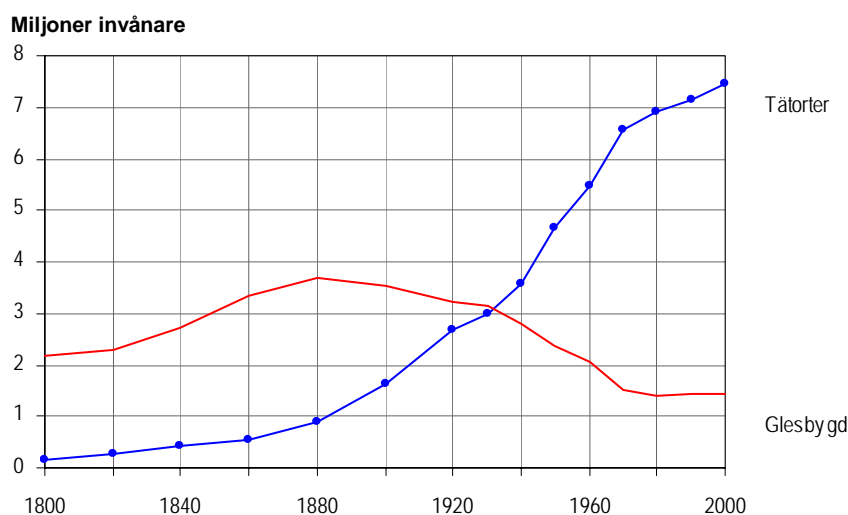
Kodsättning

Tätorterna har en fyrsiffrig kod. Den har inte något samband med andra regionala koder, som t.ex. län eller kommun. Koden är ett enkelt löpnummer som åsatts de enskilda tätorterna efter länens traditionella ordning och inom länen i alfabetisk ordning efter tätortsnamnet.

Historik

För 1800-talet går det hjälpligt att följa urbaniseringsförloppet med statistik för städer och landskommuner. Från 1920 års folkräkning används en definition som liknar dagens tätorter – man talar om befolkningsagglomerationer med minst 250 invånare. Vid folkräkningen 1930 användes tätortsbegreppet för första gången. 1960 infördes flera nyheter som blivit bestående; vi fick en strikt definition, avgränsningen utfördes centralt på SCB av geografisk expertis och på basis av storskaliga kartor och flygbilder, tätortsgränserna dokumenterades också på kartor, därmed blev det möjligt att mäta och redovisa tätortsarealer. Från 1980 finns tätortsgränserna lagrade i digital form. Tillkomsten av koordinatsatta person- och fastighetsregister samt nyttjandet av kraftfulla personatorer med GIS-program skapade förutsättningar för ett datorbaserat avgränsningsarbete från 1990.

Figur 5
Folkmängd i tätorter och glesbygd
The locality and rural area population

Egenskaper

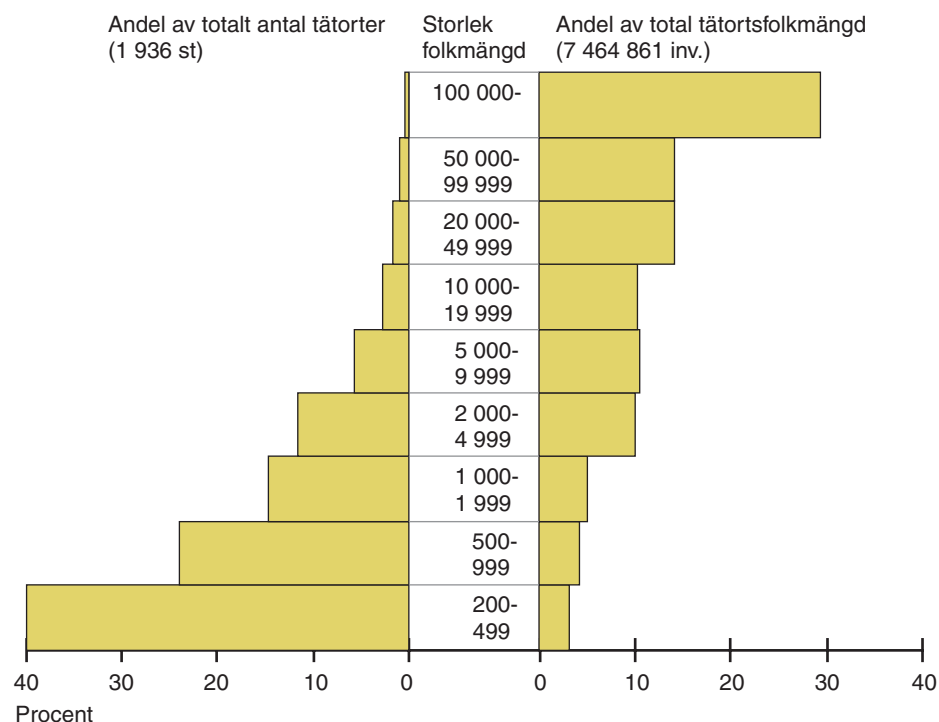
Tätorterna varierar kraftigt i folkmängd och areal, från de minsta med 200 invånare och runt 40 hektar till Stockholm, som är ojämförligt störst med en befolkning på 1,148 miljoner invånare inom en landareal på över 37 tusen hektar. Som exempel på mer normala värden väljer vi centralorterna i två kommuner som ligger nära medianvärdet för kommuner om 15 200

invånare; Hallstahammars tätort med cirka 10 000 invånare på 955 hektar samt Leksands tätort med 5 700 invånare inom 754 hektar.

De största antalen tätorter hittar vi i de lägre storleksklasserna, medan de övre klasserna dominerar vad gäller samlad folkmängd:

Figur 6
Tätorter i storleksklasser; andelar av totalantalet tätorter och andelar av total tätortsbefolkning år 2000

Localities in size categories; proportions of the total number of localities and proportions of the total population in localities in 2000

Dokumentation

- Tätorter 2000, MI 38 SM 0101; förtecknar tätorterna år 2000 med koder och data om folkmängd, areal och befolkningstäthet samt beskriver utförligt definitioner och historisk utveckling.
- Digitala gränser för tätorter 1980 – 2000, SCB, MR/REN
- SCB:s webbplats: "Tätorter" (www.scb.se/mi0810)

3.6 Nyckelkodområde, NYKO (del-/bas-/statistik-område)

En hierarkisk indelning som används i inomkommunal – ibland också regional – planering och administration. Indelningen utformas av den enskilda kommunen och är således kommunspecifik och kommunägd. Den nyttjas av nästan alla kommuner, på lägsta nivå finns totalt cirka 95 000 områden.

Engelsk term

Key code area / municipal subdivision

Ansvarig

Respektive kommun, för basområdena i Stockholms län ansvarar landstingets regionplane- och trafikkontor.

Vid SCB: Enheten för regional uppdragsverksamhet

Konstruktion

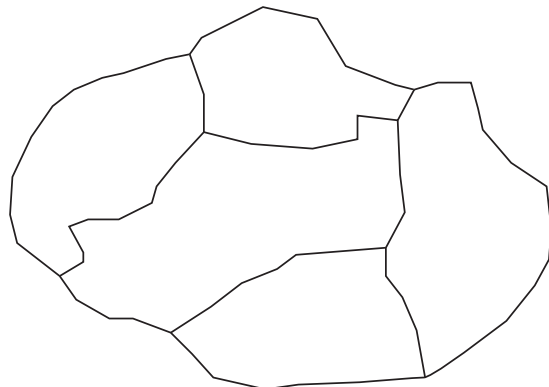
NYKO är en fastighetsbaserad indelning. Områdena identifieras med en sexställig kod som är nyckeln till statistikregistren. Koden används hierarkiskt, större områden summeras från områden på en lägre nivå. Kommunerna kan använda upp till sex nivåer, men det vanliga är tre eller fyra. Nivåernas innebörd och detaljeringsgrad varierar mellan kommuner. Det händer att den hierarkiskt uppbyggda indelningen inte räcker till för planering och administration inom alla av kommunens verksamheter. Då kan man definiera kompletterande indelningar genom att plocka samman områden från skilda nivåer.

Figur 7**Principskiss över NYKO-indelning i en kommun**

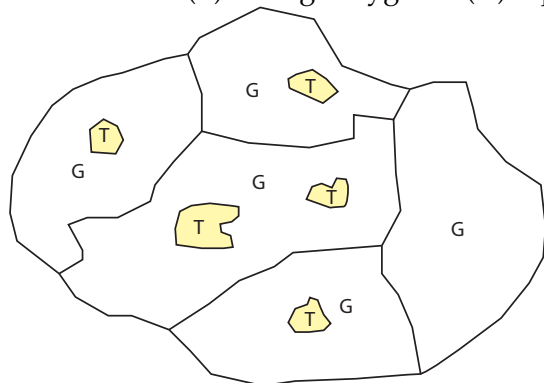
Principal outline of the key code area subdivision in a municipality

En indelning med tre nivåer:

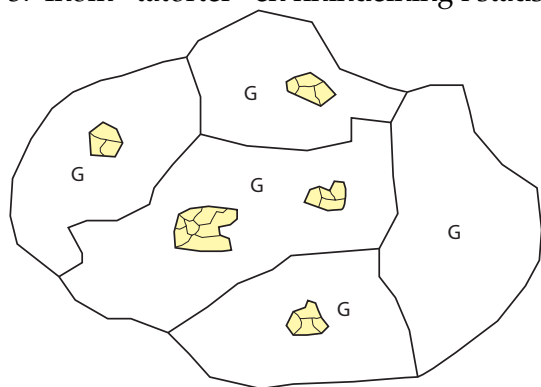
1. Kommundelar

2. "Tätorter" (T) och "glesbygder" (G) separeras

3. Inom "tätorter" en finindelning i stadsdelar/kvarter

Användning i statistiken

NYKO-indelningen förekommer inte i officiell statistik. Den är dock mycket vanlig och betydelsefull i statistikuppdrag till kommuner. Den används av alla utom fem kommuner och ger på årsbasis tillgång till rumsligt finfördelad statistik över bl.a. befolkning, inkomster, förvärvsarbetande, fastigheter och bebyggelse. NYKO tillämpas främst vid uttag av standardiserade tabeller inom Statistikpaketen.

Samband med andra indelningar

Nyckelkodområdena delar upp en kommun. Områdena bildas som aggregat av fastigheter.

Historik

Nyckelkodssystemet utvecklades under slutet av 1960-talet för att tillgodose de behov av geografiskt mer finfördelad statistik som uppkom när kommunerna fick allt större ansvar för de offentliga tjänsterna – till att börja med grundskolans lokalisering och dimensionering. Förutsättningar för att producera statistik för små områden hade då skapats genom datoriseringen av administrativa register över främst befolkning och fastigheter.

Det var från början givet att kommunerna själva skulle bestämma sin delområdesindelning, med utgångspunkt från sina statistikbehov och de lokala förutsättningarna för att skapa en områdesindelning. SCB gav råd och dåd i uppbyggnadsskedet och tillhandahöll de tekniska rutiner som behövdes. Kommunerna har efter hand modifierat och utökat sina indelningar, särskilt när man exploaterat nya områden.

Inom Stockholms län använder man en kommunövergripande indelning i cirka 1 300 basområden (tidigare kallade FoB-områden). Ursprungligen byggde denna indelning på kommunernas NYKO, men från 1995 är den fristående och förvaltas av landstingets Regionplane- och trafikkontor. Basområdena har koordinatbestämda gränser vilket gör att fastigheterna kan koda till område med s.k. point-in-polygon-program. Vad gäller teknik och statistikinhåll gäller samma förutsättningar för basområden som för NYKO.

Innehållet i delområdesstatistiken var inledningsvis begränsat till folkmängds- och inkomstuppgifter. Allteftersom nya källregister blev tillgängliga kunde innehållet utökas med t.ex. befolkningsförändringar, bilinnehav och sysselsättningsstatistik.

Dokumentation

- Respektive kommun; för kontakt med statistikansvariga, se SCB:s webbplats: "Kontaktpersoner i statistikfrågor i kommuner, län och landsting" (www.scb.se/rg0210)
- Se även SCB:s webbplats: "NYKO" (www.scb.se/nyko)

3.7 SAMS – Small Areas for Market Statistics

En rikstäckande områdesindelning under kommunnivå för andra användare än kommuner. Det finns cirka 9 200 SAMS.

Engelsk term

SAMS

Ansvarig

SCB, Enheten för regional uppdragsverksamhet

Konstruktion

Indelningen skapades för att tillgodose efterfrågan på småområdesstatistik från andra användare än kommuner. Målet var att bilda någorlunda homogena bostadsområden med ungefär tusen invånare i varje. Flera underlag användes för att skapa indelningen. I större kommuner grupperades NYKO-områden till SAMS, inom Stockholms län blev SAMS lika med basområden, med undantag för Stockholms stad där flera basområden bildade ett SAMS, i mindre kommuner grundades SAMS på valdistriktsindelningen. I samtliga dessa fall finns fastighetsindelningen i botten och utgör koppling till den personbaserade statistiken.

Användning i statistiken

SAMS-indelningen används inte i officiell statistik men är relativt vanlig i stora statistikuppdrag. Den har bl.a. nyttjats inom följande områden: urban forskning, boendesegregation, medicinsk forskning och trafikplanering.

Statistikutbudet för SAMS baseras, som för NYKO, på de statistiska registren och lanseras under paraplybeteckningen SCB:s Marknadsprofiler.

Historik

SAMS har använts sedan 1994. Från början var tanken att SAMS-indelningen skulle aktualiseras i takt med förändringar i NYKO, basområden och valdistrikt. Detta visade sig vara väl resurskrävande, samtidigt som de återkommande användarna ville ha indelningen oförändrad över tiden. Så har också blivit fallet. Det innebär i sin tur att områdenas homogenitet har minskat.

Dokumentation

- Digitala SAMS-gränser finns att tillgå på SCB. Gränserna har genererats i ett GIS-program utifrån koordinater för de fastigheter som ingår i varje SAMS. Denna gränskarta kan användas för ungefärlig lokalisering av områdena och som grund för tematiska kartor.
- Se även SCB:s webbplats: "Gränser plus statistik för områden – SAMS" (www.scb.se/rg0410)

3.8 Koordinatbaserade områden

En mängd statistikdata kan placeras i geografin via fastigheten och dess koordinater. Därmed är det möjligt att generera statistik för områden som definieras med koordinatsatta gränser. Sådana områden kan vara fasta och generella – som t.ex. ett rutnät – eller skapade för tillfället – som del i en statistisk-rumslig analys.

Engelsk term

Coordinate-defined areas

Ansvarig

Lantmäteriverket för fastighets- och byggnadskoordinater, SCB för statistikinhåll, användaren för områdesbestämning.

Konstruktion

För varje fastighet finns en centralpunktskoordinat som representerar den areella mittpunkten samt koordinater för de byggnader som finns på fastigheten. Vid lägesbestämning av befolkningsanknuten information använder SCB en medianpunkt av byggnadskoordinaterna. Punkterna identifieras med de sjuställiga meterkoordinaterna från rikets nät i nord-syd och väst-öst.

Om man t.ex. sorterar punkterna efter de fyra första siffrorna i koordinatparen får man direkt en placering i kilometerrutor. När punkterna skall föras till områden med oregelbunden form används punkt-i-polygon-teknik, en algoritm i GIS-verktygslådan som avgör om en punkt ligger innanför eller utanför det definierade området. Sådana problemställningar kan kategoriseras som "har geografi, söker statistik". Den rumsliga bestämningen kan t.ex. vara "inom 20 minuters körtid från räddningsstation R".

Med koordinatsatta data och GIS-verktyg kan rumsdimensionen behandlas som – och samtidigt som – andra variabler. Problem kan då också formuleras i omvänd ordning – "har statistik, söker geografi". Man kan besvara frågor som "vilket är det minsta område runt punkten P som innehåller x tusen sysselsatta inom tillverkningsindustri".

De vanligaste typerna av koordinatbestämda områden är:

Rutor: Kvadrater i rikets nät. Vanligast är rutor med en kilometers sida, men 250 och 500 meter förekommer liksom 5 och 10 kilometer.

Omland: Områden inom visst avstånd från definierade punkter.

Zoner: Områden inom visst avstånd från linjesträckningar som vägar/järnvägar eller stränder.

Valfria områden: Statistikanvändaren definierar själv sina områdesgränser – på karta eller med koordinater för polygoner.

Användning i statistiken

I officiell statistik har koordinatbaserad teknik använts främst inom markanvändningsstatistiken och vid tätortsavgränsning – se t.ex. Bebyggelseutvecklingen längs kust och strand, MI 50 SM 0301. De nordiska centralbyråerna, exkl. Island, har framställt en gemensam kilometerrutkarta över folkmängden vid årsskiftet 2001/2002.

Redovisning för koordinatbestämda områden är vanligare inom uppdragsverksamheten, där användningen också ökat påtagligt under senare år. Några exempel: Glesbygdsverket har rutstatistik för att avgränsa och beskriva sina "tätorter, tätortsnära landsbygder och glesbygder", Region Skåne och kulturgeografiska institutionen i Umeå har stora rutbaserade statistikbaser. Mobiltelefonföretag har nyttjat rikstäckande rutstatistik för att lokalisera och dimensionera sina kommunikationsnät. Företag inom andra tjänstebranscher har kartlagt marknaden med hjälp av statistik för omlanden kring sina serviceinrättningar. Statistik över befolkning och förvärvsarbete inom zoner längs tänkta linjestreckningar för väg och järnväg har tjänat som underlag vid alternativstudier.

Historik

Den främste inspiratören till "koordinatmetoden" var Torsten Hägerstrand, sedermera kulturgeografiprofessor i Lund. Han demonstrerade fördelarna med koordinatsatta data när han framställde rutstatistik för en del av Småland, med en enkel hålkortssorterare och data från folk- och bostadsräkningen 1940. Rapporten "Statistiska primäruppgifter, flygkartering och dataprocessingmaskiner" finns i Svensk Geografisk årsbok 1955.

Genom främst Hägerstrands påverkan kom koordinatsättning av fastigheter att bli en del av den fastighetsdatareform som kom igång 1970. Detta var ett gigantiskt företag som tog cirka 25 år att genomföra. För användning i statistikproduktion fanns rikstäckande fastighetskoordinater att tillgå 1993. Den första koordinat- och datorbaserade befolkningsrutkartan över Sverige framställdes 1995 av dåvarande centralnämnden för fastighetsdata (CFD) och SCB (www.scb.se/rg0416).

För delar av landet fanns dock fastighetskoordinater långt tidigare och försöksverksamhet och lokala tillämpningar kom igång. Redan 1974 höll Lunds tekniska högskola en kurs kring Koordinatdata inom samhällsplanering. Under senare halvan av 1970-talet hade CFD och SCB en bred försöksverksamhet som avkastade rapporterna Grafisk presentation av statistik, del I-IV.

Möjligheterna att hantera koordinatsatta data i produktion och användning av statistik förbättrades radikalt under 1990-talet. Persondatorer infördes på bred front och GIS-programvaror blev ekonomiskt och kompetensmässigt tillgängliga också för icke-specialister.

4. Äldre indelningar

4.1 A-regioner

En regionindelning som härstammar från början av 1960-talet. En A-region består av en eller vanligen flera kommuner. Det finns 70 A-regioner.

Användning i statistiken

I den officiella statistiken har A-regionerna sedan länge endast förekommit i folkmängdsredovisningen. I uppdrag har de främst använts inom privat sektor, där vissa företag har försäljningsdistrikt eller liknande som bygger på A-regioner. Fördelarna med A-regioner har varit det hanterliga antalet och stabiliteten över tiden.

A-regionindelningen kan idag inte beskrivas eller motiveras utifrån empiriska grunder. Därför beslutade SCB att från 2005 inte längre sanktionera A-regionerna som en officiell regional indelning. Den som vill ha statistik med denna fördelning kan dock fortfarande beställa den.

Kodsättning

A-regionerna har koder i intervallet 01–70. Koden löper i gängse länsordning genom landet.

Historik

A-regionerna skapades av Arbetsmarknadsstyrelsen i början av sextiotalet. Man utgick från en klassning av tätorter efter befolkningsunderlag och serviceutbud och avgränsade därefter 101 regioner runt större tätorter med hjälp av såväl församlings- som kommunindelningen. På förslag av dåvarande ERU reviderades indelningen 1966, främst för att anpassa A-regionerna till den nya kommunindelning som var på gång. Resultatet blev 70 regioner som bestod av hela kommuner. Indelningen har inte förändrats sedan dess.

Dokumentation

- SCB:s webbplats: "Lokala arbetsmarknader, A-regioner, H-regioner" (www.scb.se/rg0104)
- SCB:s årsbok "Rikets indelningar"

4.2 H-regioner

H(omogena)-regioner är inte en regionbildning i gängse mening utan en klassificering av kommuner efter folkmängd inom 3 och 10 mil från kommuncentrum. H-regionerna skapades av ERU under 1960-talet.

Konstruktion och kodsättning

- H1 Stockholm/Södertälje A-region
- H2 Göteborgs samt Malmö/Lund/Trelleborgs A-regioner
- H3 Kommuner med mer än 90 000 invånare inom 3 mil från kommuncentrum

- H4 Kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 3 mil från kommuncentrum samt med mer än 300 000 inom 10 mil.
- H5 Kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 3 mil från kommuncentrum samt med mindre än 300 000 invånare inom 10 mil.
- H6 Kommuner med mindre än 27 000 invånare inom 3 mil från kommuncentrum.

Ibland särredovisas Göteborgs och Malmö/Lund/Trelleborgs A-regioner och kallas då H8 resp. H9. Förändringar över tiden av folkmängden inom distansområdena har medfört att enskilda kommuner har förts från en H-region till en annan.

Användning i statistiken

I officiell statistik har H-regionerna använts vid redovisning av folkmängd samt i några urvalsundersökningar där underlaget inte är tillräckligt för en genomgående länsredovisning.

H-regionindelningen tillämpas numera sällan i statistikproduktionen och den används knappast alls av kommunala eller regionala aktörer. Därför har SCB beslutat att från år 2005 att inte längre sanktionera den som en officiell indelning. Som alternativ förordar SCB den kommungruppering som Sveriges kommuner och landsting tagit fram.

Dokumentation

- SCB:s webbplats: "Lokala arbetsmarknader, A-regioner, H-regioner" (www.scb.se/rg0104)
- SCB:s årsbok "Rikets indelningar"

In English

Summary

For many years now, Statistics Sweden has had the task to document Swedish divisions in different types of regions. One reason for this is that Statistics Sweden is responsible for the numerical codes that identify regions. Statistics Sweden recently decided to limit this responsibility to geographic divisions that are more generally used in production and dissemination of statistics.

Information about regional divisions is spread in Reports on Statistical Co-ordination for the Official Statistics of Sweden (MIS), in a sub-series called Regional Divisions. The same information can be found at the website www.scb.se/eng – Special topics – Regional statistics – Regional divisions. The purpose of this MIS is to describe the divisions in a standardised and comprehensive manner, while detailed lists on different divisions are given in other reports. This MIS contains general divisions; they are either used in official statistics or produced on assignment – e.g. important intra-municipal divisions. In addition, there are other special regional divisions that are not treated – like those for agricultural statistics or regional development policies.

The first chapter contains some general remarks on regional divisions and regional statistics – especially about the conditions for statistics production and use. The concept of regions is neutral in relation to size of area. Consequently, “regional divisions” and “regional statistics” include divisions and statistics on all geographical levels – in spite of the unfortunate fact that “regional level” has come to mean a level between municipality and nation, normally county level. Most Swedish statistics has some spatial distribution, and users of these statistics are found within all sectors and levels of society.

Sweden has a relatively small population but a big area. Settlements and employment are also very unevenly spread over the surface – one measure is that 84 percent of the population are living in localities, which occupy only 1.3 percent of the land area. When handling regional statistics one should be aware of the fact that variation in data increases when you shift to a bigger “scale” – e.g. from county to municipality level – and that average values, e.g. for municipalities, represent regions with very big differences in size and population.

If statistics can be regionalized and the level of detail of these statistics depends mostly on the conditions given in the basic material, especially the data collection method and the coverage. The Swedish development of basic registers on population, employment, enterprises and real estate has had an especially important impact for spatial statistics, since the registers ideally contain all categorical objects, and the connection to geography can be done on object level. Map databases and satellite data are other sources that have become vital for statistics on settlements, environment and land-use.

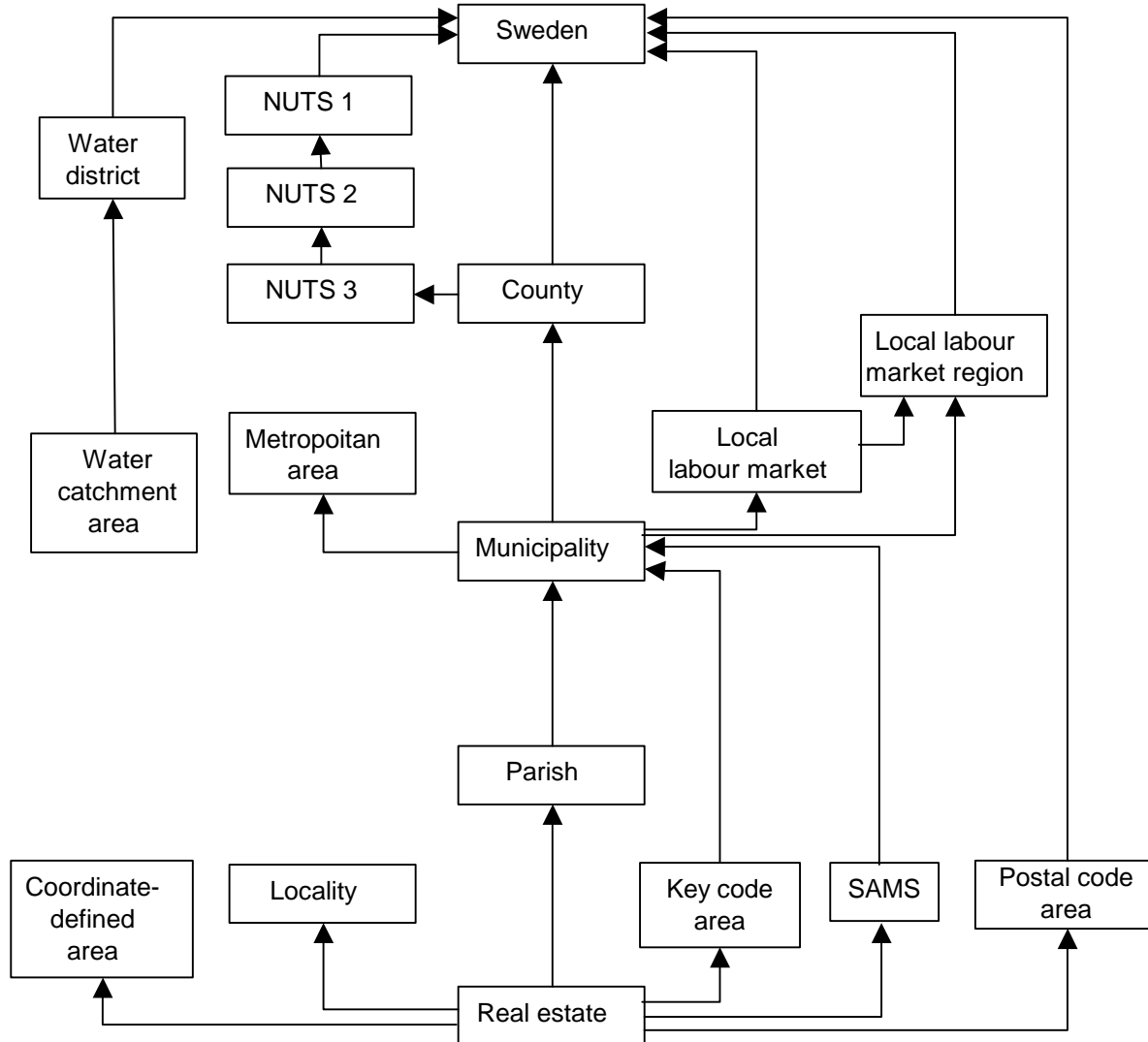
Geo-coding is the stage when prerequisites of spatial distributions of statistics or other data are created. Then, location data are connected to the statistical objects – the more precise the location, the better possibilities for flexible handling of geography. In Sweden, an important method for geo-coding is the access to a real estate register with coordinates. Data that can be connected to real estate become geo-coded “automatically”. This is e.g. the case for population, since persons are registered on real estate.

Special attention to matters of secrecy and privacy is needed concerning regional statistics. The risk for so called “backwards-identification” in tables – and especially in charts – must be considered when handling small groups and where data that defines location can identify individuals or enterprises.

The publishing and dissemination of regional statistics have historically been restricted due to lack of space in printed publications. The technical breakthrough came with databases connected to the Internet. Another obstacle disappeared when Sweden’s Statistical Databases became accessible free of charge in 2003. In 2004 a second user-friendly step was taken, when Statistics Sweden opened a “regional gateway” via www.scb.se – Special-ingångar – Regioner och kommuner – (www.scb.se/regionalt) linking to regional statistics at Statistics Sweden and nineteen other authorities.

Fig. 8 is an overview of the regional divisions in this report.

Figure 8
Overview of the regional divisions and their relations

Contents

Preface	3
Summary	7
Explanatory symbols and abbreviations	8
1 Geography in statistics	9
1.1 The purpose of the report	9
1.2 The concepts of region, regional divisions and regional statistics ...	9
1.3 Producers and users of regional statistics	10
1.4 Great variation within and between types of regions	11
1.5 The sources of the regional statistics and their prerequisites	11
1.6 Geo-coding	13
1.7 Secrecy and integrity	14
1.8 Storing and dissemination of regional statistics	14
1.9 Description of divisions	15
2 Administrative divisions	16
2.1 County	16
2.2 Municipality	17
2.3 Parish	19
2.4 Real estate	20
2.5 NUTS	21
2.6 Postal code areas	22
2.7 Water districts	22
3 Statistical divisions	24
3.1 Metropolitan areas	24
3.2 Local labour markets (LA)	24
3.3 Local labour market regions (LA-R)	26
3.4 Types of municipalities	27
3.5 Locality	28
3.6 Key code area, NYKO (municipal subdivision)	30
3.7 SAMS – Small Areas for Market Statistics	33
3.8 Coordinate-defined areas	34
4. Older divisions	36
4.1 A regions	36
4.2 H regions	36
In English	38
Summary	38
Contents	41
List of terms	42

List of terms

Administrativ indelning	Administrative subdivision
Avstånd	Distance
A-region	A region (aggregate of municipalities)
Fastighet	Real estate
Förkortning	Abbreviation
Församling	Parish
Glesbygd	Rural area
H-region	H region (H: for regions with a <u>h</u> omogeneous population size within 30/100 km)
Kod	Code
Kommun	Municipality
Kommungrupper	Types of municipalities
Koordinatbaserade områden	Coordinate-defined areas
Lokal arbetsmarknad	Local labour market
Lokal arbetsmarknadsregion	Local labour market region
Län	County
Nyckelkodområde (NYKO)	Key code area
Postnummerområde	Postal code area
Riksområde	National district
SAMS	Small Areas for Market Statistics
SSD	Sweden's Statistical Database
Småort	Smaller locality
Statistisk indelning	Statistical division
Storstadsområde	Metropolitan area
Tätort	Locality

ISSN 1402-0807

Statistikpublikationer kan beställas från SCB, Publikationstjänsten, 701 89 ÖREBRO, e-post: publ@scb.se, telefon: 019-17 68 00, fax: 019-17 64 44. De kan också köpas genom bokhandeln eller direkt hos SCB, Karlavägen 100 i Stockholm. Aktuell publicering redovisas på vår webbplats (www.scb.se). Ytterligare hjälp ges av Information och bibliotek, e-post: information@scb.se, telefon: 08-506 948 01, fax: 08-506 948 99.

Statistical publications can be ordered from Statistics Sweden, Publication Services, SE-701 89 ÖREBRO, Sweden (phone: +46 19 17 68 00, fax: +46 19 17 64 44, e-mail: publ@scb.se). If you do not find the data you need in the publications, please contact Statistics Sweden, Information and Library, Box 24300, SE-104 51 STOCKHOLM, Sweden (e-mail: information@scb.se, phone: +46 8 506 948 01, fax: +46 8 506 948 99).